

**PREDUZETNIŠTVO – SAMOZAPOŠLJAVANJE MLADIH U
IZABRANIM ZEMLJAMA SVETA, POUKE ZA SRBIJU**

**ENTREPRENEURSHIP – SELF EMPLOYMENT OF YOUNG PEOPLE
IN SELECTED COUNTRIES, LESSONS FOR SERBIA**

**Sladana Mušikić¹²²
Marija Marčetić¹²³
Milica Krulj-Mladenović¹²⁴**

DOI: <https://doi.org/10.31410/limen.2018.367>

Sažetak: *Analiza mera koje se primenjuju za razvoj preduzetništva mladih u izabranim zemljama sveta može pomoći u izboru i primeni podsticajnih mera u Srbiji. U radu su izdvojene evropske zemlje iz okruženja koje su imale sličan put prelaska iz socijalističkog sistema ka tržišnoj privredi. Međutim, sve treba shvatiti kao primere koje je potrebno prilagoditi specifičnim uslovima poslovanja i zahtevima privrede u našoj zemlji. Time će se izbeći veći troškovi i smanjiti neuspehi u sprovođenju podsticajnih mera za mlade preduzetnike.*

Ključne reči: *preduzetništvo, mladi, Srbija*

Abstract: *Analysis of the measures applied for the development of youth entrepreneurship in selected countries in the world can help in the selection and implementation of incentive measures in Serbia. In this paper, the European countries which had a similar path of transition, from the socialist system to the market economy, have been separated. However, everything should be understood as examples that need to be adapted to specific business conditions and requirements of the economy in our country. This will avoid higher costs and reduce failures in implementing incentive measures for young entrepreneurs.*

Keywords: *entrepreneurship, young entrepreneurs, Serbia*

UVOD

Preduzetništvo kao pojam sadrži preuzimanje inicijative, organizovanje i reorganizovanje društvenih i ekonomskih mehanizama i resursa, prihvatanje rizika ili neuspeha. Preduzetništvo je dinamičan proces povećanja bogatstva. To je spremnost da se preduzme inicijativa, preuzme rizik, osmatraju i realno procenjuju poslovne šanse. Sama definicija preduzetništva [1] sadrži sledeće delove:

1. 1.Preduzetništvo podrazumeva stvaranje nečeg novog;
2. 2.Preduzetništvo zahteva predanost u smislu vremena i napora. „Iako sam provodio sate u kancelariji radeći za drugog, kada sam postao preduzetnik - počeo sam neprekidno da razmišljam o poslovanju“;

¹²² Akademija poslovnih strukovnih studija, Beograd, Srbija

¹²³ Akademija poslovnih strukovnih studija, Beograd, Srbija

¹²⁴ Akademija poslovnih strukovnih studija, Beograd, Srbija

3. 3.Nagrade koje preduzetnici ostvaruju obuhvataju na prvom mestu nezavisnost, koja donosi lično zadovoljstvo. Nagrada igra bitnu ulogu za preduzetnike u profitnim organizacijama - za njih je novac pokazatelj postignutog uspeha;
4. 4.Preuzimanje rizika je najbitniji aspekt preduzetništva – stvaranje nečeg novog nema jasnu perspektivu, pa je ishod suštinski nesiguran. Nesigurnost dodatno pojačavaju inovacije koje su neophodne za prave preduzetničke akcije – stvaranje novih proizvoda, usluga, poduhvata. Preduzetnici se odlučuju na akciju uprkos nesigurnosti rezultata.

Preduzetništvo nije najrazvijenije u zapadnim zemljama tržišne ekonomije, već u manje razvijenim i siromašnijim zemljama. Sjedinjene Američke Države su pri dnu liste razvijenih zemalja u oblasti preduzetništva jer imaju samo 7,2 % samozaposlenih radnika, Luksemburg je na poslednjem mestu sa 6,1%. U Švedskoj je svaki deseti radnik samozaposleni preduzetnik, u Velikoj Britaniji je 14 %, a najveći broj preduzetnika-samozaposlenih je u Italiji 26,4%. U Srbiji su preko 90% svih privrednih društava mala i srednja preduzeća [2].

Sektor malih i srednjih preduzeća i preduzetništva je najefikasniji deo privrede, rasta i zapošljavanja. Preduzetništvo je jedan od načina za rešavanje problema nezaposlenosti mladih. Značaj malih preduzeća i procesa preduzetništva leži u upotrebi nove i savremene tehnologije i u fleksibilnosti malih preduzeća da se prilagode promenama na tržištu.

Preduzetništvo mladih zavisi od kulture, obrazovanja, ekonomskih uslova za život u zemlji. Uključivanje mladih u društvo traje dok se ne postigne određen prihvatljiv stepen samostalnosti i odgovornosti. Zaposlenje je značajan resurs u uslovima sve intenzivnijih promena na tržištu rada i visoke stope nezaposlenosti mladih osoba. Nesigurno i nepredvidivo tržište rada odlaže i produžava put od obrazovanja do zaposlenja, zbog potreba za dodatnim sticanjem znanja i kvalifikacija, prihvatanja zaposlenja koje je neregularno, potplaćeno ili deprofesionalizovano. Radnu sferu čini rizičnom i fleksibilnom i stalna potreba za promenama zanimanja da bi se održala konkurentnost na promenljivom tržištu rada [3].

Problematičan ulazak mladih u svet rada ima ozbiljne posledice po mlade ljude, uključujući rizik od siromaštva, gubljenje veština, iskustva. Put od škole do posla se mora olakšati kroz pomoć, subvencije za dobar početak u svetu posla što će pozitivno uticati na profesionalni i lični uspeh mladih ljudi.

Prema Nacionalnoj strategiji za mlade [4] u kontingent mladih osoba ulaze osobe od 15 do 30 godina starosti. Norme u svetu i Evropi, za mladu osobu su različite, razlike postoje i među zemljama u okviru EU. Za demografsku studiju uzeta je starosna granica prema normama EU, od 15 do 29 godina. Srbija je siromašnije društvo sa većim brojem nezaposlenih, posebno mladih, pa je granica „mladi“ pomerena, ali put ka razvijenim zemljama zahteva i prilagođavanje evropskim normama.

1. ANALIZA MERA ZA RAZVOJ PREDUZETNIŠTVA U IZABRANIM ZEMLJAMA SVETA

Analiza mera koje se primenjuju za razvoj preduzetništva mladih u izabranim zemljama sveta može pomoći u izboru i primeni podsticajnih mera u Srbiji. Izdvojene su evropske zemlje iz okruženja koje su imale sličan put prelaska iz socijalističkog sistema ka tržišnoj privredi. Međutim, sve treba shvatiti kao primere koje je potrebno prilagoditi specifičnim uslovima poslovanja i zahtevima privrede u našoj zemlji. Time će se izbeći veći troškovi i smanjiti neuspesi u sprovođenju podsticajnih mera za mlade preduzetnike.

Jedan od boljih primera za programe podrške mladima u preduzetništvu u svim delatnostima ima Mađarska [5]. U Mađarskoj je 1998. godine osnovana je neprofitna organizacija-Fondacija „The Hungarian Live Wire Foundation“ za unapređenje preduzetništva mladih od 18 do 32 godine starosti, kroz koju je do sada prošlo preko 15.000 mladih ljudi. Finansijska podrška je od strane kompanije Shell AG. Osnovne aktivnosti Fondacije su: organizovanje nacionalne mreže visoko kvalifikovanih savetnika koji mladima pružaju besplatne usluge savetovanja kod osnivanja i razvoja poslovanja; Izdavanje poslovnih vodiča; Edukacija kroz obuke; Marketinška podrška; Posredovanje u dobijanju kredita.

Postoje posebni programi za edukaciju mladih. Mladi se obučavaju kako da pripreme biznis planove i kako da obezbede kapital za početak posla. Da bi se proverila realnost njihovih preduzetničkih ideja organizuju se takmičenja svake godine. Nagrade su vrlo atraktivne za mlade buduće preduzetnike što je bitan početni podsticaj za ulazak na tržište. Kroz mentorstvo i saradnju Fondacije sa bankama potencijalni mladi preduzetnici mogu dobiti povoljne mikro-kredite. Mladi preduzetnik koji dobije mikro-kredit ostaje u kontaktu sa mentorom iz Fondacije koga obaveštava o poslovnom napretku preduzeća. Time mladi preduzetnik ima motiv da efikasno koristi kapital i uspešno izmiruje svoje obaveze prema banci. Fondacija redovno prati rezultate mladih i pomaže u razvijanju njihovih preduzetničkih veština.

U radu Fondacije za mlade preduzetnike kao problem se pojavljuje finansijska održivost. Fondacija zbog nestabilnih finansijskih sredstava zapošljava više volontera kao savetnike. Volonteri imaju ograničeno vreme za rad, nisu stalno angažovani u timskom radu, teško je pronaći volontere u manje razvijenim regionima zemlje što predstavlja prepreku u radu Fondacije. Za prevazilaženje ovog problema Fondacija za mlade u Mađarskoj povezuje se sa državnim institucijama - privredna komora, fond za razvoj preduzeća, vladinim i nevladinim organizacijama.

Austrija je zemlja koja podstiče razvoj preduzetništva mladih još od ranog nivoa školovanja. Posebno su zanimljivi programi koje je ova zemlja razvila za mlade u oblasti poljoprivrede.

- Program „Škola na farmi i farma u školi“ sproveden 2014. i 2015. godine organizovao je posetu dece i omladine farmama i posetu poljoprivrednika školama. Cilj je edukovanje mladih o značaju poljoprivrede i mogućnostima koje nudi bavljenje poljoprivredom. Uz podršku poslovnih partnera, štampanje biltena, marketinšku propagandu, sajmove i izložbe, projekat je imao uspeha u podizanju svesti mladih o značaju poljoprivrede kao ideji za samostalni biznis.

- Program „Mladi poljoprivrednici – nova snaga zemlje“ je realizovan 2014. godine u organizaciji Udruženja mladih poljoprivrednika Gornje Austrije. Akcenat ovog programa je na učešću mladih u obukama i radionicama o aktivnostima u proizvodnji hrane i drugih poljoprivrednih proizvoda. Ovaj program je praćen putem društvenih mreža, flajera, u stručnim časopisima.

- Program koji je u toku „Liveable, Austria, The new Rural Development 2020 programme“ ima za cilj promociju novog programa za ruralni razvoj. Koriste se izjave poljoprivrednika za podsticanje preduzetničkih poduhvata u oblasti poljoprivrede u Austriji, medijska kampanja, komunikacija sa lokalnim vlastima i javnošću. Za promociju ovog programa otvoren je zvanični sajt uz korišćenje društvenih mreža kako bi se približio mladima.

U Nemačkoj se kroz dva projekta pruža finansijska podrška mladim preduzetnicima. Za nove preduzetničke ideje je program „Bridging allowance“ koji pruža finansijsku podršku šest

meseci uz isplatu zarade za nezaposlene, plus olakšice u vidu plaćanja 68% poreza i doprinosa u tom periodu. Startup subvencije su finansijska podrška za one koji imaju nove poslovne ideje. Mesečna naknada za učesnike programa je 600 evra u prvoj godini, drugoj 360 evra i trećoj 240 evra mesečno. Kada preduzetnik zaradi 25.000 evra isplata se prekida. Od 2016. godine se sprovodi program subvencija koji obuhvata oba prethodno navedena programa. Isplaćuje naknade preduzetnicima i dodatak od 300 evra za doprinose do devet meseci što se može produžiti za još šest meseci ako se posao razvija. Formiraju se poslovni inkubatori za finansijsku i nefinansijsku podršku preduzetnicima. Krediti su od 500 do 5.000 evra uz nižu kamatnu stopu, pored finansijske pomoći obezbeđeno je besplatno korišćenje prostora na određen period, obuka i nedeljni seminari. Podaci pokazuju da skoro 90% kandidata uspe da realizuje svoje poslovne projekte, a 80% održi svoj posao posle šest meseci.

Bugarska je dobar primer tehnološkog inkubatora i fonda rizičnog kapitala za rane faze ulaganja – akcelerator Eleven. Akcelerator je osnovan u Sofiji 2012. godine i pruža mentorsku pomoć i prvu finansijsku pomoć. Finansiran je od strane Evropskog investicionog fonda i ima na raspolaganju 12 miliona evra sredstava. Eleven je jedan od najvećih investitora prvog stadijuma razvoja preduzetništva u Centralnoj i Istočnoj Evropi. Eleven podržava skoro 50 startup preduzeća kroz mentorstvo, poslovni prostor i prva finansijska sredstva. Prva etapa traje tri meseca i sastoji se od savetovanja i obuke za konkretizaciju poslovne ideje. Svake godine se organizuju putovanja u zemlje zapadne Evrope (Velika Britanija, Nemačka) sa ciljem da se mladi preduzetnici upoznaju sa potencijalnim investitorima i poslovnim partnerima. Preduzetnici zatim plasiraju svoj proizvod i prilagođavaju se tržištu. Akcelerator angažuje mentore iz svih sfera poslovanja (tehnologija, marketing, finansije, prodaja) koji prenose svoja lična iskustva. Ovaj mentorski rad nije vremenski ograničen.

Velika Britanija ima razvijen sistem podrške preduzetnicima u poljoprivrednom sektoru kroz povezivanje poljoprivrednika koji imaju neuposlene parcele, objekte, mehanizaciju sa mladim preduzetnicima koji nemaju resurse. Formiran je centar koji pruža obostranu podršku zemljoposjednicima i preduzetnicima. U Škotskoj se primenjuje model „Prince’s Scottish Youth Business Trust Programme“ (PSYBT) privatno javnog partnerstva u finansiranju poslovnih ideja za mlade preduzetnike. Ovaj model obezbeđuje mentorsku i finansijsku podršku u početnoj fazi i ranoj fazi rasta preduzeća. Program je namenjen mladima od 18 do 25 godina starosti koji poseduju ideju i rešenost za započinjanje sopstvenog biznisa. Model PSYBT je kombinacija finansijske podrške i usluga za razvoj poslovanja, kao što su obuka, mentorska podrška od dve godine. Finansiranje programa je mešovito, javni sektor, privatni sektor, evropski fondovi, lokalna samouprava. Praćenjem programa je utvrđena korist od 22 miliona funti i oko 500 novih radnih mesta na godišnjem nivou.

Velika Britanija ima dobro razvijen sistem preduzetničkih zona sa brojnim poreskim olakšicama. Preduzetničke zone su osnovane 2012. godine, registrovano je 635 preduzeća sa 24.000 zaposlenih. Uspeh programa doveo je do formiranja novih preduzetničkih zona. Pogodnosti za preduzeća u okviru preduzetničkih zona su: oslobođanje od poreza u visini od 275.000 funti na maksimum 5 godina; Pojednostavljena je procedura u dobijanju dozvola; Povlašćen položaj u dobijanju finansijske podrške Vlade; Potpuno oslobođanje od plaćanja poreza za preduzeća koja donose velike investicije u postrojenja i mašine u 8 zona u određenim regionima. Belgija, Holandija, Finska imaju razvijene modele finansiranja preduzetništva u kreativnoj industriji kroz razvoj inkubatora.

2. POLITIKA TRŽIŠTA RADA I MLADI U SRBIJI

Politika tržišta rada Srbije prepoznaje pasivan i aktivan pristup u rešavanju problema nezaposlenosti. Pasivni program prepoznaje sistem naknada za nezaposlenost u Srbiji i sastoji se samo iz komponente osiguranja i pomoći nezaposlenima.

Aktivni programi tržišta rada u Srbiji su podeljeni, uglavnom u tri glavne kategorije:

- 1) Podrška aktivnom traženju posla (posredovanje, povezivanje nezaposlenih sa slobodnim radnim mestima, informisanje, savetovanje);
- 2) Obuka na tržištu rada;
- 3) Programi za kreiranje poslova (subvencije, javni radovi, pomoć u samozapošljavanju)

Mere aktivne politike zapošljavanja usmerene ka unapređenju zaposlenosti, koje sprovodi NSZ su: 1) posredovanje u zapošljavanju lica koja traže zaposlenje; 2) profesionalna orijentacija i savetovanje o planiranju karijere; 3) subvencije za zapošljavanje; 4) podrška samozapošljavanju; 5) dodatno obrazovanje i obuka; 6) podsticaji za korisnika novčane naknade; 7) javni radovi; 8) druge mere usmerene ka zapošljavanju lica koja traže zaposlenje.

Izdvajamo sledeće realizovane programe u cilju zapošljavanja mladih. Najpre je potrebno je napomenuti program „Prva šansa“. Ovaj program je subvencionisao zapošljavanje pripravnika bez radnog iskustva sa završenom srednjom školom ili visokom školom mladih od 30 godina kod privatnih poslodavaca. Poslodavac je bio u obavezi da pripravnika zaposli na period od još godinu dana i da zadrži isti broj zaposlenih. Prema Arandarenku [6] pad nezaposlenosti sredinom 2009. godine bio je posledica uvođenja ovog programa koji je apsorbovao mlade nezaposlene ljude. 2011. godine zahvaljujući projektu „Prva šansa“ do posla je došlo oko 18.000 mladih osoba.

U 2012. i 2013. godini usled nedostatka sredstava, umesto ovog programa organizovana je stručna praksa koja je namenjena nezaposlenima bez radnog iskustva u struci i podrazumeva osposobljavanje za samostalan rad u struci bez zasnivanja radnog odnosa. Pored napred rečenog stručna praksa obuhvata i sticanje posebnih praktičnih znanja i veština za rad u struci. Trajanje programa je 6 meseci, a 2015. godine je angažovano oko 4.800 lica.

U 2015. godini obukom na zahtev poslodavca je bilo obuhvaćeno 505 osoba i to za oblasti kožarstva, tekstilne industrije i elektrotehnike. U obuke za tržište rada po ugovorima za 2015. godinu bila je uključena 761 osoba. Obuka se odnosila na trgovinu, ugostiteljstvo, turizam, ekonomiju, informacionu tehnologiju, strane jezike.

Projekat USAID-a (Američka agencija za međunarodni razvoj) za agrobiznis koji je počeo sa realizacijom 2008. godine doprineo je većem zapošljavanju mladih. Program je formiran u cilju promovisanja preduzetništvima među mladima u Srbiji. Skoro 1.250 studenata i učenika srednjih škola je tada prošlo kroz program obuke. USAID je tokom 2011. godine donirao 150.000 dolara bespovratnih sredstava za 12 mladih preduzetnika iz Srbije kako bi započeli sopstveni agrobiznis. U prethodna dva projekta ove agencije dodeljena su bespovratna sredstva od 220.000 dolara što je doprinelo otvaranju oko 100 novih radnih mesta. Projekti su usmereni i na jačanje ekonomske sigurnosti u siromašnim područjima za zapošljavanje mladih. Oko 20 opština Južne i Istočne Srbije je usvojilo planove za razvoj omladinskog preduzetništva.

Program u realizaciji EU (2014-2015) je „ Progres projekat - Ka većoj zaposlenosti kroz međusobno učenje s posebnim osvrtom na mlade i osetljive grupe“. U okviru projekta planirane

su radionice na kojima će se međusobno učiti kroz razmenu iskustava Francuske, Rumunije i RS u pogledu povećanja mogućnosti za zapošljavanje mladih i osetljivih grupa na tržištu rada.

Projekat „DAFF agrobiznis start-up za mlade“ koji je završen u decembru 2017. godine, obuhvatio je 17 mladih, a 13 mladih osoba je uspešno završilo i izradilo svoje biznis planove. U periodu od maja 2014. - avgust 2017. godine sproveden je „Projekat za unapređenje zapošljavanja marginalizovanih i ugroženih grupa, sa akcentom na Romkinje u Srbiji“ (nosilac projekta Nemačka organizacija Help). Projekat je obuhvatio Južnu i Zapadnu Srbiju. Odobreno je 483 zahteva za finansiranje, od toga 227 Romske populacije (119 žena). Nakon uključivanje u mere, 414 nezaposlenih osoba je pronašlo zaposlenje, 452 korisnika je učestvovalo u društveno korisnom radu, 56 mladih je prošlo program radne prakse od čega 19 žena, a 32 korisnika su zaposlena na minimum godinu dana (9 žena).

U toku 2017. godine sproveden je projekat razvoja privatnog sektora u jugozapadnoj Srbiji, u sektoru turizma. Rezultati su pokazali da se 67 od 76 polaznika zaposlilo po ugovoru o radu, ugovoru o privremenim i povremenim poslovima, preko omladinske zadruge.

Plan NSZ za 2018. godinu je bio da se kroz dva programa zaposli više od 6.000 ljudi. Planirano je da se 3.300 nezaposlenih obuhvati programom samozapošljavanja, a 2.710 nezaposlenih bi poslodavci zaposlili kroz subvencije. Program subvencija za poslodavce i preduzetnike kreće se od 150.000 do 300.000 dinara.

Subvencije za samozapošljavanje su u jednokratnom iznosu od 180.000, 200.000 za samozapošljavanje viškova zaposlenih ili 220.000 dinara za nezaposlene osobe sa invaliditetom. Udruživanje više nezaposlenih, osnivanje privrednog društva daje mogućnost za pojedinačno podnošenje zahteva i ostvarivanje prava na subvenciju.

Subvencije su namenjene i za zapošljavanje teže zapošljivih lica (mladi do 30 godina starosti bez ili niskih kvalifikacija, osobe koje traže posao duže od 12 meseci, Romi, osobe sa invaliditetom, žrtve porodičnog nasilja). Privatni sektor učestvuje u dobijanju ove vrste subvencija. Savetovanjem i informisanjem u vezi sa samozapošljavanjem, kao jednom od aktivnih mera, bilo bi obuhvaćeno 18.000 korisnika.

Dodeljuju se i bespovratna sredstva nezaposlenima, početnicima u poslovanju za nabavku opreme, rekonstrukciju za sanaciju poslovnog prostora, kao i za nabavku trajnih obrtnih sredstava. Istraživanje Ministarstva za rad, boračka i socijalna pitanja pokazuje da je 70% onih koji su u 2017. godini dobili subvencije za samozapošljavanje opstalo na tržištu i nastavilo sa poslovanjem. Evaluacija programa subvencija i podrške u zapošljavanju za 2018. godinu pokazaće rezultate kao i koji programi i koliko su efikasni [7].

ZAKLJUČAK

Iz navedenih primera podrške mladim preduzetnicima možemo zaključiti da su pomenute zemlje primenile ciljne programe podrške i pomoći, kvalitetno mentorstvo, finansijski su stabilni uz podršku Evropskih i Međunarodnih fondova uz vrlo angažovanu medijsku kampanju i preko društvenih mreža koje su vrlo bliske mladima. Svi programi su postigli uspehe i pozitivne rezultate u podsticanju preduzetništva mladih. Na primer, Austrija je svoje programe usmerila prema poljoprivredi (obuke, ogledne posete, neposredni kontakti sa preduzetnicima) što se može prilagoditi planu podrške i razvoja preduzetništva u delu Srbije koji je orijentisan na poljoprivrednu proizvodnju. Međutim, bez jasno definisanih prioriteta i razumevanja

specifičnih potreba mladih ne možemo kreirati i prilagoditi mere podrške i pomoći za mlade preduzetnike.

Tržišta rada u Srbiji se može okarakterisati kao tržište koje je umereno fleksibilno sa niskom sigurnošću, visokom nezaposlenošću mladih i visokim učešćem dugoročne nezaposlenosti. Izdvajanja za aktivne mere tržišta rada koja su nedovoljna i sistem naknada za slučaj nezaposlenosti ne otvaraju put ka radnim mestima. S obzirom na ograničena sredstva i indikativnu nezaposlenost mladih, neophodna je adekvatna evaluacija i ciljane aktivne mere i programi koji bi uticali na aktiviranje nezaposlenih. Reforma tržišta rada i institucija bez strukturnih i institucionalnih reformi ne mogu poboljšati performanse tržišta rada.

LITERATURA

- [1] Avlijaš, R., Avlijaš, G., (2013). *Preduzetništvo*, Univerzitet Singidunum, Beograd
- [2] Jandrić, M., (2013). *Fleksibilnost i sigurnost na tržištu rada i uticaj na nezaposlenost u zemljama u tranziciji*, Ekonomski fakultet, Beograd
- [3] Mortimer, J.T. (2009). *Transition to Adulthood, Parental Support and Early Adult Well-Being: Recent Findings from the Youth Development Study, Early Adulthood in a Family Context*, www.springer
- [4] Ministarstvo omladine i sporta, (2015). *Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine*, <http://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/download-managerfiles/Nacionalna%20strategija%20za%20mlade%20-%20SR.pdf>
- [5] Ekonomski institut, (2016). *Analiza regulatornog okvira preduzetništva tri najperspektivnije delatnosti, sa predlogom pojednostavljenja poslovanja za mlade preduzetnike*, www.mos.gov.rs/public/ck/.../Istrazivanje-PERFORM-preduzetnistvo-mladih-1.pdf
- [6] Arandarenko, M., (2011). *Tržište rada u Srbiji-trendovi, institucije, politike*, Centar za izdavačku delatnost, Ekonomski fakultet, Beograd
- [7] Ministarstvo za rad, boračka i socijalna pitanja, (2015). *Model razvoja preduzetništva mladih*, www.agrosmart.net/mladi-selu/model-razvoja-preduzetnistva-mladih.htm